

Seksuele voorlichting bij autisme

De lichamelijke ontwikkeling van normaal begaafde leerlingen met autisme gaat gelijk op met die van leeftijdsgenoten. Maar dat kunnen we niet zeggen van het seksuele gedrag van deze leerlingen, evenmin van de manier waarop ze naar seksualiteit kijken.

Zij kunnen heel goed kijken en luisteren naar de feiten m.b.t. seksuele voorlichting en seksualiteit, maar hoe lastig is het voor hen om daar (op een sociaal acceptabele manier) mee om te gaan in het dagelijks leven. Wij noemen dat de psychoseksuele ontwikkeling van een kind en die verloopt duidelijk anders bij leerlingen met autisme. Problemen op het gebied van seksualiteit kunnen zich al op jonge leeftijd voordoen.

‘Kevin valt in de kleutergroep op doordat hij te pas en te onpas met zijn hand in zijn broek zit. De juf kan hem wel 100 keer per dag zeggen dat hij zijn hand uit zijn broek moet halen, maar hij blijft het doen. Als de juf de moeder van Kevin hierop aanspreekt blijkt dat het probleem thuis ook speelt. Voor begrippen als ‘openbare gelegenheden’ en ‘persoonlijke leefruimte’ is Kevin nog veel te jong. Met Kevin wordt afgesproken dat hij thuis met zijn plasser mag spelen als hij dit fijn vindt maar dat het niet mag als hij niet alleen is’. Op school is hij niet alleen en dan mag het niet. Door de afspraak op school en thuis regelmatig te herhalen neemt het probleemgedrag geleidelijk aan af’.

‘Anna uit groep 5 vindt het nog heel gewoon dat zij bij de juf op schoot komt zitten. De juf heeft hier haar bedenkingen bij. Anna zal zo langzamerhand moeten gaan leren dat je bij ‘vreemden’ wat meer afstand gaat houden. De juf heeft daarvoor een stoeltje naast haar eigen stoel neergezet, zodat Anna daarop kan plaatsnemen als ze bij haar komt. De juf legt aan moeder uit waarom de stoel daar staat. Zij begrijpt dit en zij bespreekt met Anna het verschil tussen afstand en nabijheid bij de verschillende mensen in haar omgeving’.

Leerlingen met autisme zijn meer op zichzelf gericht, ook waar het gaat om seksualiteit. Concepten als ‘verliefdheid’, ‘verkering’, ‘een relatie hebben’ enz. zijn moeilijk duidelijk te maken in de brede zin van het woord. Leerlingen met autisme hebben moeite om deze begrippen te bevatten en in een juist perspectief te plaatsen. Ze beseffen zeker wel dat twee mensen ‘iets met elkaar kunnen hebben’, maar hoe breed en diep gaat de betekenis van dat ‘iets’? We doen met deze begrippen een groot beroep op hun voorstellingsvermogen en het invoelend en aanvoelend vermogen.

Peter Vermeulen geeft aan dat bij seksualiteit verschillende vaardigheden, waar autisten moeite mee hebben, bij elkaar komen. Seksualiteit veronderstelt intimiteit, elkaar aanvoelen en een zeker gevoel van romantiek zal hierbij niet kunnen ontbreken. Het grootste knelpunt blijkt vooral te zijn: de ongeschreven en vooral onuitgesproken verwachtingen en spelregels in de intieme omgang met de medemens. Mensen met autisme hebben behoefte aan een aan autisme aangepaste vorm van voorlichting en begeleiding.

De veranderende persoonlijke hygiëne levert regelmatig problemen op in de puberteit en adolescentie. Veel onderwerpen rond seksualiteit moeten daarom expliciet worden besproken. Ze zijn vaak erg naïef op dit gebied of juist denken het wel te weten en gaan er op hun speciale manier mee om.

Problemen op het gebied van seksualiteit kunnen tot uiting komen in bijvoorbeeld

- Grensoverschrijdend gedrag.
- Ongebruikelijke fascinatie voor de geslachtsdelen.

- Uit de hand lopend experimenteergedrag, b.v. veel seksueel getinte woorden gebruiken om te kijken welke reacties er komen, maar ook op een bijzondere manier experimenteren met het eigen lijf komt voor.
- Verwaarlozing van persoonlijke hygiëne. Het lijf verandert en heeft een andere verzorging nodig. Maar meegaan met veranderingen is niet altijd zo eenvoudig voor leerlingen met autisme.
- Aan alles mee willen doen zonder te begrijpen waar het om gaat, etc, etc.

Leerlingen met autisme hebben moeite met het vragen om hulp, ook waar het gaat om seksuele voorlichting. Vragen en problemen hierover worden in de regel aan de orde gesteld door medeleerlingen, leerkrachten en derden. Of ze zoeken alles op op internet. Daardoor is het erg moeilijk na te gaan wat ze weten en hoe er mee om wordt gegaan.

Voor ouders is het niet altijd eenvoudig om dit onderwerp op te pakken. Maar ook als je als ouder hiermee wilt beginnen hoe dit dan aan te pakken? Waar kun je hulp vragen? Staat het niet raar als je om hulp vraagt voor dit onderwerp?

Seksuele voorlichting is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de ouders.

Bij leerlingen met autisme is weinig 'vanzelfsprekend' in hun gedrag, dus ook de seksuele voorlichting, wensen en grenzen rond seksueel gedrag hebben expliciet aandacht nodig.

Onduidelijkheid en misvattingen op het gebied van seksualiteit kunnen veel invloed hebben op de leerling en zijn sociale ontwikkeling.

'Jaap, een leerling met autisme van 14 jaar, zit op het VSO en doet het wat zijn prestaties betreft goed op school. Sinds er gesproken is over 'verkering' heeft Jaap zijn zinnen gezet op 'verkering' met 'een' meisje uit de klas. Hij valt de meisjes uit de klas voortdurend lastig met opmerkingen en vragen over 'verkering' en vat elke 'aardige' uiting van een meisje in zijn richting op als een blijk van genegenheid en een teken dat zij verkering met hem wil. Op het schoolplein leidt dit tot genante situaties waarbij Jaap achter de meisjes aanloopt, ze aanraakt en probeert afspraakjes te maken. De meisjes vinden hem nu een 'griezel' en proberen kost wat het kost uit zijn buurt te blijven. Door klachten van de meisjes ziet de leerkracht zich genoodzaakt om actie te ondernemen'. Tijdens een goed gesprek tussen leerling en leerkracht wordt duidelijk dat Jaap verkering wil met een meisje en niet goed weet hoe hij dit moet aanpakken. De leerkracht bespreekt dit met de ouders die Jaap daarna uitleggen wat 'verkering' is en het begrip wordt in het juiste perspectief geplaatst aan de hand van concrete voorbeelden van 'gepast' en 'ongepast' gedrag. Problemen doen zich daarna niet meer voor.

Belangrijke suggesties van Peter Vermeulen zijn:

- Praat er veel over en check vooral ook hoe er over seksualiteit wordt gedacht.
- Gebruik goed voorlichtingsmateriaal
- Leg duidelijk uit hoe relaties zijn en hoe daarbij afstand en nabijheid is, b.v. wanneer is iemand een vriend. Hoe is nabijheid / afstand t.o.v. een oom, buurman, werkgever, vriend, leerkracht, etc.
- Bespreek sociale regels
- Bespreek gevaarlijk en ander seksueel gedrag
- Bespreek alternatieven voor intimiteit b.v. dieren verzorgen, seksuele dienstverlening

Ank Poland.

Oktober 2007.

Gebruikte literatuur

'Intimiteit en autisme' door Peter Vermeulen
Protocol 'Autisme en Seksualiteit', Van der Blom, IvOO, 2005.

Boeken over seksualiteit

- Gerland, C. (2006). *Autisme, relaties en seksualiteit*. ISBN 90 5240 872 6.
- Hellemans, H., Vermeulen, P., Conix, G., Lameillieure, L. de., *Seks@autisme.kom* Een programma voor relationele en seksuele vorming voor jongeren en volwassenen met autisme. Deel 1. EPO. ISBN90 6445 430 2
- Hénault, Isabelle. (2006). *Aspergersyndroom & seksualiteit in adolescentie en volwassenheid*. Nieuwezijds. ISBN 90 571 2210 3.
- Delfos, Martine. Zij schreef voor elk onderwerp heeft een eigen boekje
 - Overall te koop. ISBN 90 7556 433 3
 - Kop en staart. ISBN 90 7556 408 2
 - Een vrolijke drukte. ISBN 90 7745 511 6
 - Alles erop en eraan. ISBN 90 7556 411 2
 - Dat heb je van mij. ISBN 90 7556 412 0
 - Dat nare gevoel. ISBN 90 7556 426 0
 - Zin in jezelf. ISBN 90 7556 425 2
 - De dicht bij je bed show. ISBN 90 7556 434 1
 - Dat heb je van mij. ISBN 90 7556 421 0
 - Zoek de verschillen. ISBN 90 7556 456 2
 - Vrijen kun je leren. ISBN 90 7745 503 5

Zie ook; <http://www.mdelfos.nl>